

DREPTUL LA VIAȚĂ ȘI DREPTUL LA MOARTE

Mă întâlnesc cu unii din noii directori, cu vechi și stimabili regizori, cu actori de toate vîrstele și secretari literari cu statut de trufandale și aud, mereu, o întrebare obsedantă: „Nu cunoașteți vreo piesă bună?” Cunos, evident, și nu numai una, dar cum încep a le înșira, ori măcar a schița povestea vreuneia, mi se spune (de regulă!): „A, nu, lumea nu mai vrea piese românești, ne interesează ceva străin...”. Sînt de acord că nenorocita politică de embargo față de dramaturgia universală modernă, dusă de fosta oficialitate culturală, cere reparații radicale. Au început să se și producă. Pe larg. Normal. Dar de unde constatarea că „lumea” nu mai vrea lucrări originale? Cînd și cum a fost consultată această lume, în ce forme și-a manifestat acordurile sau dezacordurile față de repertoriu? Dacă e vorba de concluzii empirice, aș putea spune că, dimpotrivă, după prezentarea la televiziune a pieselor **O scrisoare pierdută**, **Matca**, **Sfîntul Mitică Blajinu** și-au exprimat satisfacția cercuri foarte largi de privitori.

În anii din urmă nu exista teatru în care să intri și să nu ți se povestească, mai ferit, ori deschis, că li s-a interzis cutare piesă nouă. „Degeaba recomanzi dumneata la gazetă acea scriere, iată, am cerut aprobarea la Consiliul Culturii și nu numai că am fost respinși, dar ni s-a atras atenția că dacă mai venim cu de-alde astea, o să suferim consecințe administrative”. Îmi sînt vii amintirile titlurilor ce mi se extirpau de către cenzură din articole, cu precizările: „Această piesă nu e aprobată”; „Pomeniți despre un text care nu există”; (pentru Tamara Dobrin, ce desființa ea, tot dină hotăra că „nu există”); „Nu știți, lucrarea în chestiune a fost scoasă din repertoriu? O citați într-adins?”. Numărul acestor titluri creștea mereu, într-un arc temporal foarte întins, de la **Caragiale în vremea lui de Camil Petrescu** la **Interviu de Ecaterina Oproiu**, sau de la **Arca lui Noe** de Lucian Blaga la **Artur osînditul** de Matei Vișniec. De fapt, cu două-trei excepții, mai toți autorii români valizi au în biblioteca de manuscrise sau chiar în cea de tipărituri, comedii și drame ce nu au putut fi reprezentate. Sau lucrări ce au fost scoase de pe afiș după reprezentare — ca **Insomnie** de Adrian Dohotaru. Ori scrieri aprobate a se juca **numai** pe o singură scenă; **numai** în provincie; **numai** o singură dată pe săptămîină etc.

De ce să nu li se facă azi dreptate acestor piese și acestor autori? Teatrul „Bulandra” reținuse **Șarpele monetar**, admirabilă comedie dramatică de moravuri de Tudor Popescu. Opțiunea le-a fost blo-

cată de către comanda-ul de blocaje, spre marea dezolare (exprimată) a echipei și direcției. Cine-i împiedică s-o reia azi? Teatrul Național din Cluj-Napoca a încercat — cu dezesperare, cum îmi spunea un fost director — să reprezinte comedia satirică, extrem de ascuțită, **Mă propun director** de Viorel Cacoveanu. N-a izbutit, autorul fiind, de altfel, pe lista neagră a oficiului de stat pendinte. Acum nu numai că nu s-a reluat acea piesă, dar a fost eliminată definitiv din preocupările instituției. Una din cele mai frumoase scrieri din literatura dramatică universală despre **Socrate**, aparținînd lui Dumitru Solomon, a fost împiedicată, cu o crîncenă obstinație, să apară la rampă, timp de peste douăzeci de ani. În 1988, Dominic Dembinski și Ion Brad au hotărît s-o pună în scenă la „Nottara”. Mi-au trimis și o fotografie, la redacția „României literare”, cu o imagine a primei lecturi. Tamara Dobrin a interzis publicarea pozei și, ca să nu se mai iște nici o confuzie, a eliminat și piesa din programul teatrului. De ce nu a reintrat acum în repetiții această excepțională și atît de actuală, azi, piesă?

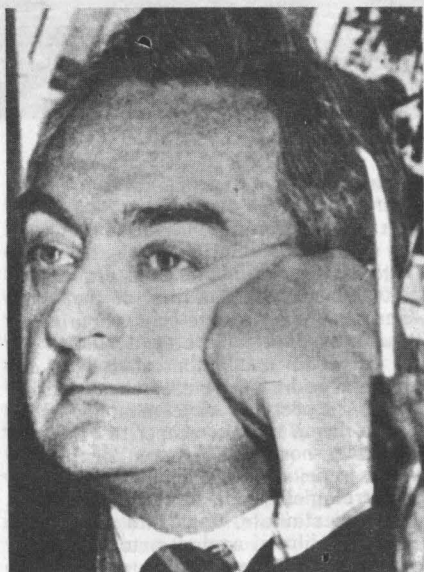
Scriitorii mai puțin cunoscuți, ori debutanți, s-au izbit de toate opreliștile posibile, deși oferta lor dramaturgică era merituosă. **Regina Jocasta** de Constantin Zărnescu a îmbătrînit cu doisprezece ani de cînd așteaptă o premieră. Și de aici avem o imagine, în fototeca redacției, cu prima lectură, făcută acum un an la Naționalul din Tg. Mureș — după care s-a lăsat tăcerea. Tipărită, premiată de Uniunea Scriitorilor, **Vlad Tepeș**, impresionantă tragedie în versuri de Nicolae Ionel, nu s-a jucat nicăieri. **Zece zile în China**, comedie amară de Nicolae Mateescu, a rămas, în manuscris, în secretariatele literare ale unor teatre. **Ovidiu la Tomis** de Claudiu Iordache e și ea prin cîteva scrinuri negre. **Acoperită de zăpadă**, cutremurătoare dramă (debut dramaturgic) de Daniel Drăgan, respinsă cu violență de la publicare — iar autorul anchetat și obligat să depună toate exemplarele la comitetul de partid al județului Brașov, în urma sesizării, (prin organele Ministerului de Interne, făcute de Tamara Dobrin) își așteaptă și ea acum, scena. Tot astfel, **Jocul măștilor** de Mircea Tomuș, **Cercul** de Ion Bucheru, și altele.

Ar fi, oportună, azi, citirea — sau recitirea, ca să nu ofensăm pe nimeni — a extraordinarului poem dramatic **Șun** de G. Călinescu (mereu respins). A piesei atît de tăioasă a lui Theodor Mănescu **Taifas lingă o rulotă**, pe care autorul a tot rescris-o, după mereu alte observații obligatorii, fără să ajungă la un capăt

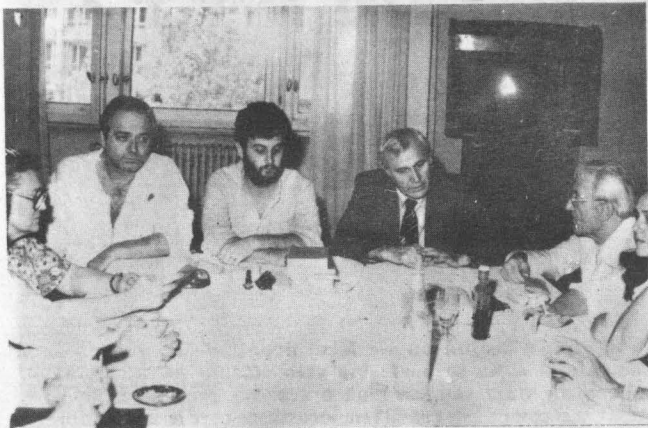
cu ea. A comediei triste, deosebit de expresive, a lui Ion Băieșu, **Boul și vițelii**. Și a altora.

Desigur, pe lângă destule piese românești excelente s-au jucat, prin ani, și altele, nu puține, facile, demagogice, diforme, sălcii, cu trîmbiță istorică, sau împotriva avorturilor ilicite, sau preamărînd eroi de ceață, ori făcînd procese verbale de producție, toate încurajate oficial, direct sau tacit, cu apostila, deschisă sau subtextuală că, „n-au probleme“, nu produc „bătăi de cap“ — și cu alte așijderea mențiuni sedative. Dar s-a ajuns la saturație în ce privește veritabilul repertoriu național? Nu-și mai are locul? E cazul să eliminăm, **decamdată**, piesa românească din preocupările noastre? Să facem uitate dramele lui Romulus Guga? Ori **Casa de la miezul nopții**, atît de omenească dramă cu tineri și despre tineri a lui Fănuș Neagu? Sau puternica dramă, **Barca pe valuri** de Titus Popovici, evocare din istoria extremei drepte în țara noastră? N-ar mai interesa ele astăzi, alături, firește, de achizițiile cele mai recente de dramaturgie din alte culturi, ce ne-au și fost propuse, cu iuțeală și vioieșie, de mai multe teatre din țară, cum ar fi **Opt femei** de Robert Thomas, **Week-end de adio (sau Rujul meu de buze nu se ia)** de Gilbert Marc Sauvageon, **Papa se lustruiește** de Spiros Melas și altele din aceeași făină? Au și ele dreptul lor la viață — mi se spune. Oamenii vor să se distreze. Da — răspund — dar unele au și dreptul la moarte, alături de surate autohtone similare, care chiar că și-au trăit traiul morocănos, didactic sau prea sprînțar. Iar amuzament — și încă mai abilită inteligent și subțire — pot produce și acei autori ai noștri care n-au unde și de ce să plece cu piesele lor izbutite în traistă, ca să obțină certificat de dramaturgi. Au scris și vor scrie pentru teatrele din țara lor. Și vor veni, curînd, cu piese inspirate direct de Revoluție. E normal să se aple — cu ceea ce merită a se afla — pe scenele din țara lor, în atenția artiștilor în a căror limbă au scris. Acum, mai mult, mai liber, mai drept ca odinioară.

Valentin Silvestru

Prima lectură la piesa Socrate de Dumitru Solomon, la teatrul „Nottara“ (1988 — cînd lucrarea împlinea douăzeci de ani de viață și nereprezentare). După o a treia citire, a venit ordin de la Consiliul Culturii (Tamara Dobrin) că se scoate din repertoriu.

Prima lectură a piesei Regina Jocasta de Constantin Zărnescu la Teatrul Național din Tg. Mureș, în al doisprezecelea ei an de existență și nereprezentare. După cum se vede, autorul e uimit că asistă, în sfîrșit, la acest moment (1 februarie 1989).

De atunci, piesa nu se mai repetă. Piatra fundamentală s-a pus, urmează clădirea...